

Міністерство освіти і науки України

Українська мова

8-9 класи

Програма для загальноосвітніх навчальних закладів (класів)
з поглибленим вивченням української мови

Київ – 2008

Пояснювальна записка

В умовах реформування системи національної освіти в Україні, піднесення ролі творчої особистості в суспільстві особливо актуалізується проблема змісту та якості мовної підготовки учнів 8-9 класів 12-річної школи та формування у них готовності до подальшого профільного навчання.

Програму для загальноосвітніх навчальних закладів (класів) з поглибленим вивченням української мови (8-9 класи) укладено відповідно до вимог Закону України “Про загальну середню освіту”, Державного стандарту базової і повної середньої освіти, постанови Кабінету міністрів України від 16.11.2000 р. №1717 “Про перехід загальноосвітніх навчальних закладів на новий зміст, структуру і 12-річний термін навчання”, Концепції профільного навчання в старшій школі і скореговано зі змістом чинної програми для загальноосвітніх навчальних закладів “Українська мова”. 5-12 класи (автори Г.Т. Шелехова, В.І. Тихоша, А.М. Корольчук, В.І. Новосьолова, Я.І. Остаф. За редакцією Л.В. Скуратівського. – К.: Ірпінь: Перун, 2005. – 176 с.).

У ній ураховано державний статус української мови, її суспільні функції, взято до уваги специфіку навчального предмета, що має виразні інтегративні функції, здатність справляти різнобічний навчальний, розвивальний і виховний впливи на учнів, сприяти формуванню особистості, готової до активної, творчої діяльності у всіх сферах життя демократичного суспільства, сучасні організаційні форми, методи і технології навчання української мови, визначено стратегічні напрями (змістові лінії: *мовна, мовленнєва, соціокультурна, діяльнісна*) та основоположні дидактичні принципи: *взаємозв'язку навчання, виховання і розвитку; демократизації і гуманізації; особистісної орієнтації; комунікативно-діяльнісний; органічного поєднання навчання мови й мовлення; здійснення поліфункціональності рідної мови у процесі навчання; практичної спрямованості навчання*, які покладено в основу побудови змісту базових програм з української мови для учнів 8-9 класів.

Для досягнення основної освітньої мети в загальноосвітніх навчальних закладах (класах) з поглибленим вивченням української мови у 8-9 класах найбільш відповідними є *комунікативно-функціональний, особистісно орієнтований, соціокультурний і компетентнісний* підходи до навчання української мови.

Кожен із курсів для певного класу складається з чотирьох змістових ліній (*мовленнєвої, мовної, соціокультурної і діяльнісної, або стратегічної*), які подаються у формі таблиць. У мовленнєвій і мовній змістових лініях основними є три колонки: в одній з них подано зміст навчального матеріалу, а в двох інших відповідно – державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів і кількість годин, що виділяється на вивчення певної теми.

Усі компоненти змісту повинні засвоюватися у взаємозв'язку на основі структурного елемента теми – тексту, який виконує різні дидактичні функції: як джерело навчальної інформації, зразок реалізації певної комунікативної мети, засіб активізації життєвого досвіду учня, матеріал для самоспостереження,

постановки проблемного завдання, матеріал для переказів різних видів, редагування, матеріал для творчої роботи тощо.

Завданнями поглибленого вивчення української мови є:

- вироблення в учнів компетенцій комунікативно виправдано користуватися засобами мови в різних життєвих ситуаціях;
- ознайомлення з мовною системою як основою для формування мовних умінь і навичок – орфоепічних, граматичних, лексичних, правописних, стилістичних;
- формування духовного світу учнів, цілісних світоглядних уявлень, загальнолюдських орієнтирів, тобто прилучення через мову до культурних надбань українського народу і людства загалом.

Програмою для поглибленого вивчення української мови у 8-9 класах, крім вивчення тем, визначених програмою основного курсу, передбачено засвоєння учнями окремих синтаксичних понять (предикативність, типи підрядного зв'язку, інфінітивні та узагальнено-особові речення, слова-речення, невласне пряма мова, період та ін.), ознайомлення з деякими важливими для практики спілкування відомостями (способи вираження головного члена в односкладних реченнях, умови відокремлення другорядних членів, змістові відношення у складносурядному реченні; лексичні, лексично-морфологічні й синтаксичні засоби зв'язку в тексті тощо); розширення кола виучуваних питань, пов'язаних з удосконаленням культури мовлення учнів. Засвоєння названих та інших лінгвістичних понять і теоретичних відомостей забезпечує науковість знань і служить базою для формування мовних та мовленнєвих умінь і навичок.

Значно розширено розділ із загального мовознавства. Крім тем, які вивчалися на вступних уроках, передбачено ознайомлення учнів 8-9 класів із поняттями української національної мови, української літературної мови, літературної норми, з відомостями про письмову та усну форми мови, колоритно-стильовими різновидами мовлення, поглядами на культуру мовлення видатних учених, громадських діячів, письменників. Це сприятиме поглибленню знань із загального мовознавства, усвідомленню природи й суті мови як суспільного явища, позитивно позначиться на національно-патріотичному вихованні учнів.

Важливо, щоб учні 8-9 класів усвідомили структурну єдність мови, елементи якої (фонема, морфема, слова, словосполучення і речення) тісно пов'язані між собою. Опануванню учнями граматичних засобів мови сприятиме виконанню системи вправ, які показують, як окремі мовні категорії і конструкції взаємодіють у мовленні.

Вивчення програмового матеріалу організовується з урахуванням міжпредметних зв'язків, що забезпечить поглиблене розуміння мовних явищ, розширення кругозору учнів, формування в них умінь використовувати знання з інших предметів на уроках української мови.

Чимало місця в програмі (водночас із виробленням орфографічних і пунктуаційних навичок) відведено питанням культури та розвитку мовлення, зокрема аудіюванню, читанню, аналізу мови текстів-зразків, обговоренню актуальних для особистісного розвитку учнів морально-етичних, естетичних,

світоглядних, історико-культурних проблем, організації дискусій, ситуативних діалогів, написанню різноманітних творчих робіт, анотацій, рецензій, рефератів тощо. Учні практичного ознайомлюються з видами мовленнєвої діяльності: глобальним, докладним і критичним **аудіюванням**; ознайомлювальним, вивчальним і вибіркоким **читанням**. Відповідно розширено перелік видів робіт, до якого введено аудіювання (слухання – розуміння), читання (уголос і мовчки) текстів різних типів і жанрів мовлення, **складання діалогів**.

Мовленнєва змістова лінія містить:

- 1) відомості про мовлення;
- 2) перелік основних видів робіт.

У процесі її опрацювання учні ознайомлюються з поняттями, що стосуються мовлення: мова і мовлення, мовлення і спілкування, текст, ситуація спілкування, монолог і діалог, типи, стилі й жанри мовлення та ін.

Для формування комунікативних умінь передбачено творчі роботи – перекази і твори різних стилів, типів і жанрів мовлення, які виконують роль підготовчих вправ до оволодіння учнями необхідними у майбутньому дорослому житті такими жанрами мовлення, як виступ на зборах, під час дискусії, обговорення доповіді на лінгвістичні, політичні, морально-етичні теми.

Комунікативний лінгводидактичний принцип є одним із основоположних у процесі поглибленого вивчення української мови.

У процесі формування комунікативних умінь учні повинні навчитися вибирати мовні засоби відповідно до стилю, типу і жанру мовлення з урахуванням ситуації спілкування, дотримуватися мовленнєвого етикету.

З метою наближення умов спілкування до реальних життєвих ситуацій запропоновано ширше використовувати групові форми і види робіт: складання діалогів, полілогів, проектів на задану тему.

Засвоєння учнями фонетичних, орфоепічних, лексичних, граматичних і стилістичних норм української літературної мови проводиться у зв'язку із засвоєнням відповідних розділів програми та на уроках розвитку мовлення. Зміст роботи над засвоєнням норм визначений програмою в рубриці "Культура мовлення". Учитель на кожному уроці має приділяти цьому увагу, вчити учнів аналізувати власне і чуже мовлення, зіставляти з вимогами літературних норм, вчасно запобігати помилкам та виправляти їх.

Для вироблення навичок красномовства велике значення має формування вміння швидко і виразно читати, що виявляється в умінні учнів правильно наголошувати слова, інтонувати речення, обирати темп мовлення тощо. У зв'язку з цим усі тексти, що опрацьовуються на уроці, треба читати виразно й емоційно.

Одним із важливих складників та фундаментом становлення системи мовної освіти під час поглибленого вивчення української мови є **соціокультурний принцип**, який передбачає вивчення української мови у контексті оновлення і розширення її функцій, зростання інтересу здібних учнів до народознавства, української літератури, народних звичаїв, традицій, народної педагогіки тощо. У програмі значно розширена **соціокультурна**

змістова лінія. Вона являє собою перелік тем, які орієнтують учителів української мови на добір відповідних текстів, що знайомитимуть учнів з історією, звичаями і традиціями, духовними скарбами і видатними постатями рідного народу, із загальнолюдськими моральними нормами. Зміст цих текстів має стати зразком і опорою учням під час створення власних висловлювань. Таким чином, *соціокультурний* принцип також належить до базових, тому запропоновано в програмі реалізувати його на кожному уроці.

Поглиблене вивчення української мови має забезпечити єдність навчання і виховання з цілеспрямованим інтелектуальним розвитком особистості, культурою мислення, що перебуває у діалектичному зв'язку з культурою мовлення, крім того, передбачає створення умов для самореалізації й саморозвитку особистості.

Щоб учні оволоділи вмінням самостійно здобувати знання, працювати з науковою і довідковою літературою, у процесі засвоєння курсу необхідно широко практикувати розв'язання проблемно-пошукових завдань, які подаються в програмі як перелік орієнтовних тем усних і письмових висловлювань учнів паралельно з тематикою текстів. Виконання цих завдань слід індивідуалізувати, даючи можливість кожному самостійно сформулювати відповідь на проблемне запитання теми. Отже, третій основоположний дидактичний принцип навчання мови – *проблемно-пошуковий*, який спрямований безпосередньо на саморозвиток особистості.

Велике значення для інтелектуального зростання учнів має розвиток у них умінь здійснювати мислительні операції (аналіз, синтез, порівняння, зіставлення, систематизація, узагальнення, формулювання самостійних висновків та ін.), що знаходить своє вираження у системі завдань (проблемно-пізнавальних, проблемно-ситуативних, конструктивних, творчих), які визначатимуть характер роботи учнів із мовним і мовленнєвим матеріалом.

Усвідомлення учнями власної пізнавальної діяльності відображено у **діяльнісній змістовій лінії**, яка має суто процесуальний характер. Тобто її зміст на рівні знань у програмі не висвітлено, а подано на рівні узагальнених умінь. І реалізується вона через систему вправ комплексного характеру, як їх органічний складник, що забезпечує цілеспрямоване набуття учнями досвіду творчої діяльності.

Отже, програма з української мови для загальноосвітніх навчальних закладів (класів) з поглибленим вивченням української мови (8-9 кл.), як і базова програма, має двовимірну структуру:

- 1) чотири змістові лінії: *мовленнєва, мовна, соціокультурна і діяльнісна*, кожна з яких є відносно самостійним компонентом програми, хоч і органічно пов'язаним з іншими;
- 2) окремі змістові лінії (мовленнєва, мовна) поділяються на якісно відмінні складники:
 - а) відомості про українську мову та норми літературної мови, включаючи норми правопису; основні відомості про мовлення, види робіт;
 - б) вимоги до знань і вмінь учнів.

Програма ґрунтується на лінійному та спіралевидному принципах і передбачає вивчення курсу української мови шляхом виділення укрупнених логічно завершених частин, органічного поєднання поглибленого вивчення теоретичного матеріалу, розвитку культури мови й мовлення, спілкування з одночасним формуванням *креативної компетентності* – здатності до розв'язання будь-якої навчальної задачі творчо; бажання і вміння діяти не за зразком, а оригінально, передбачати новизну під час розв'язання навчальних завдань тощо.

У 8-9 класах з поглибленим вивченням української мови, де інтелектуальний фон і позитивний мотив у навчально-пізнавальній діяльності учнів достатньо високий, словесник має забезпечувати сприятливі умови для мовленнєвої самореалізації здібних та обдарованих учнів через упровадження у практику творчих вправ, дослідницько-пошукових завдань, мовних спостережень і дослідів, лінгвістичних ігор, проектування монологічного й діалогічного мовлення з урахуванням ситуації спілкування. Уможлиблюється поглиблене вивчення мовного матеріалу укрупненими логічно завершеними частинами, з використанням узагальнювальних схем, таблиць, електронних посібників, словників, довідкових джерел тощо. Оскільки поглиблено вивчають предмет найбільш здібні й обдаровані учні, то за змістом, структурою і технологією уроки мають свої особливості: програмовий матеріал за обсягом ширший, тому має вивчатися інтенсивно, за високої навчально-пізнавальної, дослідницької, творчої, проектної діяльності та самостійної роботи учнів.

Однією з передумов якісної роботи вчителя й ефективного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах (класах) з поглибленим вивченням української мови (8-9 класи) є наявність підручників і навчально-методичних комплектів. Поглиблене вивчення української мови у 8-9 класах може здійснюватися за підручниками, рекомендованими Міністерством освіти і науки України:

- Тихоша В.І., Караман С.О. *Рідна мова: Підручник для 8 кл. гімназій, ліцеїв та шк. з поглиб. вивч. укр. мови / За ред. д-ра філол. наук, проф. М.Я.Плющ. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Освіта, 2004. – 240 с.;*
- *Рідна мова: Підручник для 9 кл. гімназій, ліцеїв та шк. з поглиб. вивч. укр. мови / М.Я.Плющ, В.І.Тихоша, С.О.Караман, О.В.Караман. – 2-ге вид. – К.: Освіта, 2006. – 288 с.*

Цими підручниками для поглибленого вивчення української мови у 8-9 класах передбачено:

- глибоке і повне опанування мовної теорії;
- системний виклад навчального матеріалу, його логічне упорядкування;
- широке використання знань із споріднених предметів (міжпредметні зв'язки);
- застосування активних методів навчання.

За своїм характером державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки становлять певну систему, в якій виділяються знання і вміння загального і часткового (спеціального) характеру. Зокрема до загальнонавчальних

умінь належить уміння аналізувати, порівнювати, класифікувати, узагальнювати; конкретизувати, моделювати, мислено експериментувати, доводити і спростовувати; вміння користуватися словниками і довідниками різного характеру, складати анотації й реферати тощо.

Серед спеціальних умінь розрізняють **навчально-мовні** (уміння розпізнавати різні за характером звуки, значущі частини слова, частини мови та ін.; групувати мовні одиниці за певною ознакою, робити їх розбір): **правописні** (уміння правильно писати слова і правильно розставляти розділові знаки в реченнях); **нормативні** (уміння правильно вимовляти словосполучення і речення та ін.); **комунікативні** (уміння сприймати, відтворювати і створювати усні й письмові висловлювання) тощо.

Наявність у програмі вимог до знань і вмінь учнів сприяє практичному спрямуванню поглибленого навчання української мови, міцному засвоєнню теоретичного матеріалу, вільному володінню українською мовою в усіх видах мовленнєвої діяльності.

Оцінювання навчальних досягнень учнів загальноосвітніх навчальних закладів (класів) з поглибленим вивченням української мови у 8-9 класах здійснюється за критеріями, поданими у інструктивно-методичних рекомендаціях щодо вивчення шкільних дисциплін (Інструктивно-методичні рекомендації щодо вивчення шкільних дисциплін у 2008/2009 н. р. Українська мова. – Інформаційний збірник МОНУ. – № 19–20–21. – 2008. – С. 32-45).

Контрольна перевірка знань учнів здійснюється фронтально та індивідуально.

Фронтально оцінюються: аудіювання, читання мовчки, диктант, письмовий переказ та письмовий твір, мовні знання і вміння. *Індивідуально* оцінюються: говоріння (діалог; усний переказ, усний твір) і читання вголос.

Перевірка мовних знань та вмінь здійснюється за допомогою завдань тестового характеру (на їх виконання відводиться 15-20 хвилин уроку) залежно від характеру виучуваного матеріалу. Решта часу контрольного уроку може бути використана на виконання завдань з аудіювання, читання мовчки.

Тематичну оцінку виставляють на підставі поточних оцінок з урахуванням контрольної (тестової) роботи з мовної теми. Оцінку за семестр виставляють на основі тематичного оцінювання.

Оцінювання говоріння, читання вголос здійснюється індивідуально шляхом поступового накопичення оцінок для того, щоб кожний учень (учениця) одержав мінімум одну оцінку за семестр за виконання завдань на побудову діалогу, усного переказу та усного твору. Для цих видів робіт не відводиться окремий урок, а оцінки виводяться двічі на рік і виставляються в колонки без дати.

Фронтальні види контрольних робіт:

Форми контролю	Класи і семестри			
	8		9	
	І	ІІ	І	ІІ
Перевірка мовної теми*	4	4	4	4
Письмо:				
переказ	1	1	1	1
твір	1	1	1	1
Правопис: диктант**	1	1	1	1
Аудіювання*	1	1	1	1
Читання мовчки*	1	1	1	1

* Основною формою перевірки мовної теми, аудіювання і читання мовчки є тестові завдання.

** Основною формою перевірки орфографічної і пунктуаційної грамотності є контрольний текстовий диктант.

Ведення зошитів оцінюється від 1 до 12 балів щомісяця протягом семестру і вважається поточною оцінкою. Під час перевірки зошитів ураховується наявність різних видів робіт, грамотність, охайність, вміння правильно оформити роботи.

У програмі подано орієнтовний розподіл годин. Учитель за потребою має змогу вносити в нього деякі корективи, не скорочуючи при цьому кількості уроків з розвитку мовлення.

8-й клас
 (140 годин, 4 години на тиждень)
 (12 годин — резерв годин для використання на розсуд учителя)
Мовленнєва змістова лінія
 (46 годин, з них – 6 резервних)

Дата проведення уроку	№ п/п	К-ть год.	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
	1.	4	<p>Відомості про мовлення Повторення відомостей про мовлення, текст, стилі і типи мовлення. Визначення теми, основної думки тексту. Різновиди аудіювання: ознайомлювальне, вивчальне, критичне. Вивчальне читання (практично). Особливості побудови опису місцевості, пам'яток історії і культури. Жанри мовлення: оповідання, повідомлення, тематичні виписки, конспект прочитаного, протокол, особливості їх побудови.</p>	<p>Учень: <i>розрізняє</i> такі поняття, як види, форми мовлення, вимоги до мовлення; різновиди аудіювання, читання (вивчальне), складові ситуації спілкування; текст, його основні ознаки, структуру, види зв'язку речень у тексті, загальні мовні засоби міжфразного зв'язку (повторення і узагальнення знань); <i>визначає</i> стилі (розмовний, художній, науковий, офіційно-діловий, публіцистичний), сферу їх використання, типи (розповідь, опис місцевості, пам'яток історії і культури, роздум) і жанри мовлення (оповідання, повідомлення, тематичні виписки, конспект, протокол).</p>
	2.	4	<p>Види робіт Сприймання чужого мовлення <i>Аудіювання (слухання-розуміння)</i> текстів, що належать до стилів: розмовного, художнього, офіційно-ділового, публіцистичного, наукового; типів: розповідь, опис (у т. ч. опис місцевості, пам'яток історії і культури), роздум; жанрів мовлення (оповідання, стаття, повість, п'єса, нарис, замітка, вірш, байка), різноманітні жанри фольклору. Різновиди аудіювання – ознайомлювальне, вивчальне, критичне</p>	<p>Учень: <i>розуміє</i> фактичний зміст, тему та основну думку висловлювань інших людей з одного прослуховування (розповіді, лекції, повідомлення, радіо- і телепередачі та ін.), слідкуючи за особливостями їх змісту і мовного оформлення (тривалість звучання художнього тексту 7 – 8 хв, інших стилів – 6 – 7 хв); <i>визначає</i> причинно-наслідкові зв'язки, зображувально-виражальні особливості в текстах, складніших, ніж у попередніх класах; <i>користується</i> з певною метою залежно від мовленнєвої</p>

		<p>(практично). <i>Читання мовчки</i> текстів, що належать до стилів: розмовного, художнього, офіційно-ділового, наукового, публіцистичного; типів: розповідь, опис (у т. ч. опис місцевості, пам'яток історії і культури), роздум; жанрів мовлення (оповідання, стаття, повість, п'єса, нарис, замітка, вірш, байка), різноманітних жанрів фольклору. Вивчальне читання. Засвоєння нових слів, фразеологізмів, прислів'їв, висловлювань про мову. Правильне наголошування слів, що часто вживаються в усному мовленні з помилковим наголосом. <i>Культура мовлення і стилістика.</i> Уживання сполучень слів з орудним відмінком часу, наприклад: <i>цими днями, іншим часом, останнім часом</i>; іменників жіночого роду <i>стаття, доповідь, галузь</i>, середнього роду <i>знання</i>, чоловічого роду <i>ліс, робітник, селянин</i> і подібних у родовому відмінку множини. Варіантне вживання окремих відмінкових форм: <i>написати</i> (лист, листа), <i>пришити</i> (гудзик, гудзика) в усному розмовному мовленні та художній літературі. Особливості вживання окремих форм якісних прикметників, числівників, займенників, дієслів, службових слів і вигуків у різних стилях української мови.</p>	<p>ситуації різновидами слухання: ознайомлювальним (розуміє загальний зміст повідомлення), вивчальним (усвідомлює всі елементи почутого і запам'ятовує їх, розрізняє основну і другорядну інформацію), критичним (визначає власне ставлення до змісту); <i>визначає</i> зображувально-виражальні особливості тексту (помічає мовні засоби, що забезпечують зв'язність тексту); <i>формулює</i> висновки щодо сприйнятого, оцінює прослухане, співвідносячи його із задумом мовця, своїм життєвим досвідом; <i>складає</i> простий і складний плани почутого; <i>читає мовчки</i> незнайомий текст, складніший і довший, ніж у попередніх класах (швидкість читання – 130 – 240 слів за 1 хв); <i>користується</i> з певною метою, залежно від мовленнєвої ситуації, вивчальним різновидом читання (глибоко проникаючи в зміст тексту, розуміє взаємозв'язок, послідовність його композиції, максимально повно охоплює нову інформацію, визначає основне і другорядне, причинно-наслідкові зв'язки між явищами); <i>робить</i> короткі записи (план, тематичні виписки, конспект) у процесі читання; <i>ставить</i> самостійно запитання під час читання і шукає на них відповідь; <i>оцінює</i> прочитане з погляду змісту, форми, авторського задуму і мовного оформлення.</p>	
	3.	6	<p>Відтворення готового тексту <i>Виразне читання вголос</i> художніх, наукових, публіцистичних, ділових текстів, що належать до таких жанрів мовлення: стаття, оповідання, повість, нарис, п'єса, замітка, легенда, байка, вірш, пісня, прислів'я і приказки (вивчення деяких напам'ять або близько до тексту).</p>	

			<p><i>Перекази (навчальні й контрольні) за складним планом.</i></p> <p><i>Говоріння.</i> Стислий переказ розповідного тексту з елементами опису місцевості в художньому стилі. Вибірковий переказ розповідного тексту з елементами опису пам'яток історії і культури в науковому стилі. Стислий переказ тексту публіцистичного стилю (у тому числі на основі прослуханих радіо- і телепередач).</p> <p><i>Письмо.</i> Стислий переказ розповідного тексту з елементами опису місцевості в художньому стилі. Вибірковий переказ розповідного тексту з елементами опису пам'яток історії і культури в публіцистичному стилі. Докладний переказ тексту художнього стилю із творчим завданням. Конспектування як різновид стислого переказу прочитаного науково-навчального тексту; тематичні виписки.</p>	
	4.	28	<p>Створення власних висловлювань</p> <p>Діалогічне мовлення</p> <p>Під час оцінювання діалогу необхідно диференціювати репліки на розгорнуті (складаються із двох і більше речень) і нерозгорнуті (виражені одним реченням). Якщо репліки розгорнуті, то їх кількість зменшується. До вказаної кількості не зараховуються слова, що відносяться до мовленнєвого етикету (звертання, привітання, прощання тощо).</p> <p>Монологічне мовлення</p> <p><i>Письмо.</i> Твори-описи місцевості (вулиці, села, міста), пам'яток історії і культури на основі особистих спостережень і вражень у художньому стилі.</p> <p>Твір-оповідання на основі почутого (з</p>	<p>Учень:</p> <p><i>складає</i> діалог (орієнтовно 10 – 12 реплік для двох учнів) як обмін думками, повідомлення на основі самостійно дібраних запитань за текстом, прослуханих радіо- і телепередач, що містять розповідь чи роздум дискусійного характеру;</p> <p><i>додає</i> чи <i>змінює</i> окремі репліки діалогу відповідно до зміненої ситуації спілкування;</p> <p><i>підтримує</i> діалог, використовуючи репліки для стимулювання, формули мовленнєвого етикету, демонструючи певний рівень вправності у процесі діалогу (стислість, виразність, доречність тощо), дотримуючись норм української літературної мови;</p> <p><i>обирає</i> самостійно аспект запропонованої теми, висловлюючи особисту позицію щодо її обговорення, добираючи цікаві, переконливі аргументи на захист своєї</p>

			<p>обрамленням).</p> <p>Твір-роздум на морально-етичну чи суспільну теми в публіцистичному стилі.</p> <p>Ділові папери. Протокол.</p>	<p>позиції, у тому числі і з власного життєвого досвіду, змінюючи свою думку в разі незаперечних аргументів іншого;</p> <p><i>оцінює</i> текст з погляду його змісту, форми, задуму і мовного оформлення;</p> <p><i>складає</i> усні й письмові твори (зазначених у програмі видів) за складним планом, обираючи адекватний ситуації спілкування і комунікативному завданню стиль мовлення (розмовний, художній, науковий, публіцистичний, офіційно-діловий), використовуючи різні типи мовлення (в тому числі опис місцевості, пам'яток історії і культури, роздум на морально-етичну чи суспільну теми) і жанр мовлення (оповідання з обрамленням, протокол);</p> <p><i>додержується</i> основних вимог до мовлення та правил спілкування;</p> <p><i>знаходить і виправляє</i> недоліки в змісті, побудові і мовному оформленні власного і чужого висловлювання;</p> <p><i>оцінює</i> текст з погляду його змісту, форми, задуму і мовного оформлення.</p>
<p>Міжпредметні зв'язки. Роздуми з елементами аналізу художнього твору, письмова порівняльна і групова характеристики літературних персонажів (література); роздуми на суспільну тему (історія).</p>				

Мовна змістова лінія (90 годин, з них – 6 резервних)

Дата проведення уроку	№ п/п	К-ть год.	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
	1.	2	Вступ. Розвиток української мови. Мова – найважливіший засіб пізнання, спілкування і впливу. Мовні норми. Мовленнєві помилки.	Учень: <i>знає</i> , у чому полягає значення мови як найважливішого засобу пізнання, спілкування і впливу.
	2.	4	Повторення та узагальнення вивченого. Розділи науки про мову та мовні одиниці. Частини мови. Самостійні частини мови, їх значення, морфологічні ознаки і синтаксична роль. Службові частини мови. Вигук. Принципи поділу іменників на відміни та групи. Відмінювання іменників та прикметників. Групи прикметників за значенням. Ступені порівняння прикметників. Написання відмінкових закінчень іменників та прикметників. Правила правопису складних прикметників. Граматичні зв'язки числівників з іменниками. Орфограми в числівниках і займенниках. Особливості вживання займенників у мовленні. Дієвідмінювання дієслів. Написання особових закінчень дієслів. Способи творення та правопис прислівників. Службові частини мови. Морфологічний аналіз. Правопис і виділення вигуків у тексті. Внутрішньопредметні зв'язки. Лексикологія і фразеологія. Засвоєння нових слів, фразеологізмів і крилатих висловів.	Учень: <i>розрізняє</i> самостійні й службові частини мови за їх істотними ознаками; <i>правильно</i> наголошує слова, що часто вживаються в усному мовленні з помилковим наголосом; <i>користується</i> різними видами словників; <i>будує</i> речення різних типів, використовуючи в них фразеологізми, прислів'я й крилаті вислови, передбачені мінімумом; <i>стилістично правильно</i> використовує форми слів, що належать до різних частин мови відповідно до вивчених правил; <i>знаходить і виправляє</i> пунктуаційні та орфографічні помилки на вивчені правила; <i>правильно і доцільно</i> використовує вивчені поняття у власних висловлюваннях, зважаючи на особливості їх уживання в мовленні.
	3.	4	Синтаксис і пунктуація Синтаксис української мови як учення про будову речень і словосполучень. Основні одиниці синтаксису — речення і словосполучення. Пунктуація як учення про систему правил уживання розділових знаків у тексті. Поняття пунктограми. Типи пунктограм. Правопис. Розділові знаки в кінці речення (повторення).	Учень: <i>розрізняє</i> словосполучення і речення; <i>правильно визначає</i> головне і залежне слово у словосполученні, тип зв'язку між ними; <i>розрізняє</i> речення за метою висловлювання, емоційністю, кількістю граматичних основ, наявністю другорядних членів;

		<p>Внутрішньопредметні зв'язки <i>Лексикологія і фразеологія.</i> Засвоєння нових слів і фразеологізмів та крилатих висловів. <i>Грамматика.</i> Спостереження за використанням вивчених частин мови в ролі головного і залежного слів. Граматична помилка та її умовне позначення (практично). <i>Культура мовлення і стилістика.</i> Практичне засвоєння словосполучень, у яких допускаються помилки у формі залежного слова; синоніміка словосполучень різної будови. Узгодження прикметників з незмінюваними іменниками та іменниками спільного роду. <i>Текст (риторичний аспект).</i> Удосконалення вмінь стисло формулювати теми й мікротеми усних і письмових висловлювань у формі словосполучень. Риторичні запитання, виклад за допомогою запитань і відповідей.</p>	<p><i>аналізує, конструює, використовує</i> у мовленні словосполучення і речення вивчених типів; <i>обґрунтовує</i> вживання розділових знаків в кінці речення; <i>правильно і доцільно</i> використовує вивчені поняття у власних висловлюваннях, зважаючи на особливості їх уживання в мовленні.</p>
4.	12	<p>Словосполучення і речення <i>Словосполучення.</i> Головні ознаки синтаксичного словосполучення. Відмінність синтаксичних словосполучень від лексичних і фразеологічних. Будова словосполучень. Сміслові відношення в словосполученні. Типи синтаксичних словосполучень за вираженням головного слова. Лексична і граматична сполучуваність слів. Сурядний і підрядний зв'язки слів. Типи підрядного зв'язку: узгодження, керування, прилягання. Прийменникові і безприйменникові словосполучення. Словосполучення з головним словом, що вимагає різних відмінкових форм, з прийменником і без нього. Синонімічність словосполучень різного типу та словосполучень і слів. Внутрішньопредметні зв'язки. <i>Лексикологія і фразеологія.</i> Засвоєння нових слів, фразеологізмів та крилатих висловів. <i>Грамматика.</i> Способи зв'язку кількісних числівників з іменниками у називному, знахідному та непрямих відмінках. Визначення способів зв'язку слів у словосполученні. <i>Культура мовлення і стилістика.</i> Граматична правильність</p>	<p>Учень: <i>розрізняє</i> головне і залежне слово у словосполученні; <i>визначає</i> види словосполучень за приналежністю головного слова до певної частини мови; речення різних видів (за метою висловлювання, характером граматичної основи, кількістю граматичних основ); <i>інтонує</i> правильно речення різних видів, беручи до уваги й логічний наголос для передачі різних змістових та емоційних відтінків значення; <i>аналізує й оцінює</i> виражальні можливості словосполучень і речень різних видів; <i>правильно розставляє</i> розділові знаки; <i>обґрунтовує</i> їх уживання за допомогою вивчених правил; <i>знаходить і виправляє</i> пунктуаційні і граматичні помилки; <i>конструює</i> словосполучення і речення різних</p>

		<p>мовлення. Запобігання помилкам в узгодженні й керуванні. Практичне засвоєння особливостей узгодження прикметника та інших частин мови з незмінюваними іменниками та іменниками спільного роду. Засвоєння словосполучень, у яких трапляються помилки у формі керованого слова, зокрема словосполучень, що розрізняються в українській та російській мовах, словосполучень із прийменниками <i>по, у (в), з (із)</i>. Використання у мовленні синонімічних словосполучень та словосполучень і слів.</p> <p><i>Речення як комунікативна одиниця. Основні ознаки речення: предикативність, інтонаційна і смислова завершеність, модальність.</i></p> <p>Типи речень за метою висловлювання. Речення розповідні, питальні та спонукальні. Риторично-питальні, власне питальні, питально-спонукальні речення. Інтонаційні і структурні особливості розповідних, питальних і спонукальних речень.</p> <p>Розповідні, стверджувальні та заперечні речення.</p> <p>Загальнозаперечні і частковозаперечні речення.</p> <p>Окличні речення: розповідно-окличні, питально-окличні, спонукально-окличні.</p> <p>Поширені і непоширені речення.</p> <p>Прості і складні речення.</p> <p>Порядок слів у простому реченні. Інверсія в простих реченнях.</p> <p>Поняття про активний і пасивний зворот.</p> <p><i>Правопис. Розділові знаки у простому і складному реченнях, а також у реченнях із однорідними членами, звертаннями, вставними словами, прямою мовою, при діалозі (повторення).</i></p> <p><i>Внутрішньопредметні зв'язки</i></p> <p><i>Лексикологія і фразеологія. Засвоєння нових слів і фразеологізмів, прислів'їв та крилатих висловів.</i></p> <p><i>Культура мовлення і стилістика.</i></p> <p>Логічний наголос і порядок слів як засіб підвищення точності і виразності мовлення. Інтонація спонукальних і окличних речень, що передає різні емоційні відтінки значення; зворотний порядок слів як засіб виразності мовлення. Правильне інтонування речень</p>	<p>видів, у тому числі синонімічні; <i>редагує</i> тексти, надаючи їм більшої виразності за допомогою вивчених мовних засобів; <i>використовує</i> виражальні можливості речень вивчених видів у власному мовленні.</p>
--	--	--	---

		<p>різного типу. Інтонація в спонукальних та окличних реченнях з різними змістовими та емоційними відтінками. Уміння використовувати логічний наголос і порядок слів для підвищення точності й виразності мовлення. Використання риторичних запитань як виражального засобу мовлення. Синоніміка активних і пасивних зворотів.</p> <p><i>Текст (риторичний аспект).</i> Удосконалення будови і зв'язності розповідного й описового тексту. Використання означень і порівняльних зворотів. Особливості актуального членування речень. Самостійна робота над текстом.</p>	
Міжпредметні зв'язки. Риторичні запитання в художньому тексті. Інверсія в художньому тексті (література).			
5.	16	<p>Просте речення. Двоскладне просте речення. Структурні особливості простого речення.</p> <p>Складений присудок. Іменний складений присудок. Способи його вираження. Зв'язка в іменному складеному присудку. Форми іменної частини складеного присудка.</p> <p>Дієслівний складений присудок. Способи вираження його.</p> <p>Характер зв'язки в дієслівному складеному присудку.</p> <p>Зв'язок простого і складеного присудка з підметом.</p> <p>Складний присудок.</p> <p>Другорядні члени речення. Додаток, означення, обставини.</p> <p><i>Додаток.</i> Придієслівні та приіменні додатки. Прямі й непрямі додатки. Способи вираження їх.</p> <p><i>Означення.</i> Узгоджені і неузгоджені означення. Способи їх вираження. Розмежування неузгоджених означень і приіменних додатків.</p> <p><i>Прикладка</i> як різновид означення. Місце прикладки при означуваному слові. Дефіс при непоширеній прикладці.</p> <p>Прикладки, які беруться в лапки.</p> <p><i>Обставини.</i> Типи обставин за значенням. Способи вираження їх. Розрізнення обставин і додатків; обставин, додатків і неузгоджених означень. Порівняльний зворот. Виділення порівняльних зворотів комою.</p> <p><i>Правопис.</i> Тире між підметом і присудком. Написання</p>	<p>Учень:</p> <p><i>розрізняє</i> головні й другорядні члени; <i>визначає</i> види присудків, означень та обставин у реченнях, способи вираження підмета; <i>пише</i> прикладки відповідно до орфографічних норм і обґрунтовує написання; <i>правильно розставляє</i> розділові знаки між підметом і присудком і при порівняльних зворотах; <i>обґрунтовує</i> їх за допомогою вивчених правил; <i>знаходить і виправляє</i> орфографічні та пунктуаційні помилки на вивчені правила; <i>аналізує</i> будову простого двоскладного речення, будову тексту, засоби зв'язку речень у ньому; <i>оцінює</i> виражальні можливості простого двоскладного речення у текстах різних стилів.</p>

		<p>непоширених прикладок через дефіс; прикладки, що беруться в лапки. Виділення порівняльних зворотів комами.</p> <p>Внутрішньопредметні зв'язки <i>Лексикологія і фразеологія.</i> Засвоєння фразеологізмів (у тому числі прислів'їв і приказок), крилатих висловів. <i>Культура мовлення і стилістика.</i> Правильне вживання форм присудка при підметі, вираженому словосполученням або складноскороченим словом. Єдність видо-часових форм дієслів-присудків як засіб зв'язку речень у тексті. Засвоєння складних випадків зв'язку підмета з присудком. Правильне вживання форм дієслова-присудка при підметі, вираженому словосполученням, незмінюваним і складноскороченим словом. Семантико-стилістичні відтінки складених присудків з іменною частиною в називному, орудному й знахідному відмінках. Уживання синонімічних узгоджених і неузгоджених означень, означень-епітетів. Зв'язок географічних назв із означуваним іменником. Використання обставин часу і місця для зв'язку речень у розповідних та описових текстах. Синонімічні та антонімічні обставини як засіб зв'язку в різного типу висловлюваннях. Стилістична роль означень і порівняльних зворотів у художньому й розмовному стилях. <i>Текст (риторичний аспект).</i> Правильне вживання другорядних членів речення у мовленні. Роль другорядних членів речення у тексті.</p>		
<p>Міжпредметні зв'язки. Епітет і порівняння як художні прийоми (література). Особливості вживання іменного складеного присудка в науковому стилі (історія, географія, фізика та ін.).</p>				
	6.	8	<p>Односкладні речення Односкладні речення з головним членом, співвідносним із присудком: означено-особові, неозначено-особові, узагальнено-особові, безособові, інфінітивні. Вираження головного члена в них. Односкладні речення з головним членом, співвідносним із підметом (називні). Розрізнення називних речень і</p>	<p>Учень: <i>виділяє</i> односкладні речення з-поміж інших видів речень; <i>визначає</i> види односкладних речень (у тому числі в складних реченнях); <i>оцінює</i> виражальні можливості і роль односкладних речень у текстах художнього,</p>

		<p>двоскладних з іменним складеним присудком, вираженим прикметником.</p> <p>Поширені й непоширені односкладні речення.</p> <p><i>Правопис.</i> Тире в неповних реченнях.</p> <p>Внутрішньопредметні зв'язки</p> <p><i>Лексикологія і фразеологія.</i> Засвоєння фразеологізмів (у тому числі прислів'їв і приказок), крилатих висловів (у формі односкладних речень).</p> <p><i>Культура мовлення і стилістика.</i> Речення двоскладні й односкладні різних видів як синтаксичні синоніми. Уживання в описах називних речень для позначення часу і місця.</p> <p>Використання неповних речень у діалозі, а також у складних реченнях для уникнення невиправданих повторень.</p> <p>Додержання інтонації неповних речень.</p> <p>Уживання односкладних речень з певною стилістичною настановою.</p> <p><i>Текст (риторичний аспект).</i> Використання ключових слів для підготовки усного і письмового переказу тексту-опису перлин вітчизняної та світової архітектури.</p>	<p>розмовного, публіцистичного стилів;</p> <p><i>знаходить і виправляє</i> пунктуаційні помилки на вивчені правила;</p> <p><i>конструює</i> односкладні речення вивчених видів;</p> <p><i>правильно використовує</i> їх у власному мовленні;</p> <p><i>складає</i> конспект ключових слів як змістову опору в процесі підготовки усного висловлювання;</p> <p><i>правильно будує</i> текст на соціокультурну тему, використовуючи виражальні можливості односкладних речень.</p>
<p>Міжпредметні зв'язки. Односкладні речення як виражальний засіб у художніх творах. Узагальнено-особові речення в усній народній творчості – прислів'я (література).</p>			
7.	3	<p>Неповне речення</p> <p>Повні і неповні речення. Односкладні повні і неповні речення. Умови вживання неповних речень. Еліптичні речення.</p> <p><i>Правопис.</i> Тире в неповних реченнях. Поняття про слова-речення.</p> <p><i>Культура мовлення.</i> Інтонація в неповних реченнях.</p> <p>Уживання неповних речень з метою уникнення повторень.</p> <p>Неповні речення в художньому і розмовному стилях.</p> <p>Внутрішньопредметні зв'язки</p> <p><i>Лексикологія і фразеологія.</i> Засвоєння фразеологізмів (у тому числі прислів'їв і приказок), крилатих висловів (у формі неповних речень).</p>	<p>Учень:</p> <p><i>виділяє</i> неповні речення з-поміж інших видів речень, <i>правильно аналізує</i> неповні речення; <i>оцінює</i> виражальні можливості і роль неповних речень у текстах художнього, розмовного, публіцистичного стилів;</p> <p><i>правильно інтонує</i> неповні речення;</p> <p><i>ставить</i> правильно тире в неповних реченнях; <i>знаходить і виправляє</i> пунктуаційні помилки на вивчені правила;</p> <p><i>конструює</i> неповні речення;</p> <p><i>правильно й доречно</i> використовує неповні речення у мовленні.</p>

Міжпредметні зв'язки. Еліпсис як стилістична фігура (література).		
8.	10	<p>Речення з однорідними членами Однорідні члени речення. Поширені й непоширені однорідні члени. Інтонація і сполучники сурядності (єднальні, протиставні, розділові, градаційні, приєднувальні) в реченнях з однорідними членами. Однорідні члени речення зі сполучниковим, безсполучниковим і змішаним зв'язком. Речення з кількома рядами однорідних членів. Однорідні означення, відмінність їх від неоднорідних. <i>Правопис.</i> Кома між однорідними членами. Синтаксична роль узагальнювальних слів. Узагальнювальні слова в реченнях з однорідними членами. Двокрапка і тире в реченнях з узагальнювальними словами при однорідних членах речення. Внутрішньопредметні зв'язки <i>Лексикологія і фразеологія.</i> Засвоєння фразеологізмів (у тому числі прислів'їв і приказок), крилатих висловів (з однорідними членами речення). <i>Культура мовлення і стилістика.</i> Інтонація в реченнях з однорідними членами, в тому числі з узагальнювальними словами. Особливості зв'язку присудка з однорідними підметами, означення - з однорідними підметами, означення - з однорідними означуваними словами. Усунення логічних і граматичних помилок у реченнях з однорідними членами. Правильна побудова речень зі сполучниками <i>не лише... а й, як... так і.</i> Особливості різних способів поєднання однорідних членів. Синоніміка рядів однорідних членів з різними типами зв'язку між ними. <i>Текст (риторичний аспект).</i> Використання однорідних членів речення в текстах офіційно-ділового, наукового і художнього стилів.</p>
		<p>Учень: <i>знаходить</i> речення з однорідними членами (непоширеними й поширеними), з узагальнювальними словами, різними рядами однорідних членів в одному реченні; <i>правильно розставляє</i> розділові знаки при однорідних членах речення та <i>обґрунтовує</i> їх; <i>знаходить і виправляє</i> помилки на вивчені правила; <i>правильно інтонує</i> речення з однорідними членами; <i>аналізує й оцінює</i> виражальні можливості речень з однорідними членами з різних стилів мовлення; <i>конструює</i> речення, до складу яких входять однорідні члени з різними типами зв'язку між ними, зокрема з парними сполучниками, узагальнювальними словами при однорідних членах; <i>будує</i> висловлювання в різних стилях мовлення, використовуючи виражальні можливості речень з однорідними членами в усному і писемному мовленні.</p>
Міжпредметні зв'язки. Ряди різних за характером слів у ролі однорідних членів як засіб художньої виразності, однорідні означення – епітети (література).		

9.	10	<p>Речення із звертаннями, вставними словами, словосполученнями, реченнями. Звертання поширені і непоширені. Способи вираження звертання. Інтонація речень із звертанням. Риторичні звертання. Правопис. Розділові знаки при звертанні. Поняття про вокативні речення.</p> <p><i>Правопис.</i> Розділові знаки при звертанні, вставних словах, словосполученнях і реченнях.</p> <p>Внутрішньопредметні зв'язки</p> <p><i>Лексикологія і фразеологія.</i> Засвоєння фразеологізмів (у тому числі прислів'їв і приказок), крилатих висловів.</p> <p><i>Культура мовлення і стилістика.</i> Використання звертань і вставних слів для передачі ставлення до адресата. Синоніміка вставних слів і речень у тексті. Правильне інтонування речень із вставними словами, словосполученнями і реченнями. Особливості використання вставних слів, словосполучень і речень у різних стилях. Уживання вставних слів, словосполучень і речень для передачі ставлення до висловленої думки, принагідного зауваження.</p> <p><i>Текст (риторичний аспект).</i> Використання морфологічних і синтаксичних засобів привернення уваги слухачів і вираження особистого ставлення до висловлюваного.</p>	<p>Учень: знаходить звертання, вставні слова (словосполучення, речення) у реченні; аналізує й оцінює виражальні можливості речень із звертаннями, вставними словами (словосполученнями, реченнями) в тексті; правильно розставляє розділові знаки при звертаннях, вставних словах (словосполученнях, реченнях) й обґрунтовує їх; знаходить і виправляє помилки на вивчені пунктуаційні правила; конструює й інтонує правильно речення зі звертаннями, вставними словами (словосполученнями, реченнями); використовує виражальні можливості речень зі звертаннями, вставними словами (словосполученнями, реченнями) в усному і писемному мовленні.</p>
<p>Міжпредметні зв'язки. Риторичне звертання. Виразальний засіб у художніх творах (література). Використання вставних слів для зв'язку частин наукового тексту (математика, фізика, хімія, історія та ін.).</p>			
10.	14	<p>Речення з відокремленими членами</p> <p>Поняття про відокремлення. Основні умови відокремлення другорядних членів речення.</p> <p>Відокремлені узгоджені означення. Поширене відокремлене означення, виражене дієприкметниковим і прикметниковим зворотами.</p> <p>Неузгоджені відокремлені означення. Правопис. Розділові знаки при відокремлених означеннях.</p> <p>Відокремлена прикладка як особлива форма означення.</p> <p>Вираження поширених і непоширених відокремлених прикладок.</p>	<p>Учень: знаходить відокремлені та уточнювальні члени в реченні; правильно розставляє розділові знаки при відокремлених та уточнювальних членах речення та обґрунтовує їх; знаходить і виправляє допущені пунктуаційні і граматичні помилки; правильно інтонує речення з відокремленими та уточнювальними членами речення; аналізує й оцінює виражальні можливості</p>

		<p>Відокремлення додатків із словами <i>крім, окрім, за винятком</i>. Відокремлені обставини. Способи вираження поширених і непоширених відокремлених обставин. Поширена відокремлена обставина, виражена дієприслівниковим зворотом.</p> <p>Уточнювальні слова і словосполучення. Способи вираження уточнювальних слів і словосполучень, їх синтаксична роль.</p> <p><i>Правопис</i>. Розділові знаки при відокремлених членах.</p> <p>Внутрішньопредметні зв'язки. <i>Лексикологія і фразеологія</i>. Засвоєння фразеологізмів (у тому числі прислів'їв і приказок), крилатих висловів (з відокремленими членами речення).</p> <p><i>Культура мовлення і стилістика</i>. Правильна побудова речень з дієприкметниковими і дієприслівниковими зворотами.</p> <p>Інтонаційне оформлення речень з відокремленими членами.</p> <p>Синоніміка простих речень з відокремленими членами і складних речень.</p> <p>Роль відокремлених другорядних членів у текстах різних стилів.</p> <p><i>Текст (риторичний аспект)</i>. Використання виражальних засобів фразеології та відокремлених членів речення в мовленні.</p>	<p>речень з відокремленими та уточнювальними членами в текстах різних стилів; <i>будує</i> висловлювання в публіцистичному і науковому стилях, використовуючи виражальні можливості речень з відокремленими та уточнювальними членами речення в усному і писемному мовленні.</p>
	<p>Міжпредметні зв'язки. Використання конструкцій з відокремленням у текстах художнього (література) і наукового (історія, географія, фізика, біологія та ін.) стилів. Уточнювальна, увиразнювальна роль відокремлених обставин у художніх творах (література).</p>		
11.	3	<p>Повторення в кінці року відомостей про речення.</p> <p><i>Правопис</i>. Розділові знаки в простому реченні..</p> <p>Внутрішньопредметні зв'язки.</p> <p><i>Лексикологія і фразеологія</i>. Засвоєння фразеологізмів (у тому числі прислів'їв і приказок), крилатих висловів.</p> <p><i>Культура мовлення і стилістика</i>. Точність, багатство і різноманітність мовлення. Практичне використання синонімів, антонімів, вибір слова під час створення текстів.</p>	<p>Учень: <i>розпізнає</i> вивчені поняття, визначає їхні суттєві ознаки; <i>правильно будує й використовує</i> в мовленні речення різних видів; <i>правильно розставляє</i> розділові знаки відповідно до вивчених пунктуаційних правил; <i>здійснює</i> самоконтроль за результатами навчальних досягнень.</p>

Соціокультурна змістова лінія

Орієнтовний зміст навчального матеріалу			Орієнтовні вимоги до вмінь
Сфери відношень	Тематика текстів	Теми висловлювань учнів	
Я і українська мова та література.	Мова — найважливіший засіб пізнання, спілкування і впливу, єднання громадян України в самобутню культурну спільноту.	"Українська мова — велике духовне надбання нашого народу". "Мово! Пресвятая Богородице мого народу!" "У дзеркалі слова." "Мова – дивосвіт, духовна планета, на якій живе виплекана людиною незліченна кількість слів." "Звідки приходять фразеологізми."	<p>Учень: сприймає, аналізує, оцінює прочитані чи почуті соціокультурні відомості про Україну й світ; добирає й використовує ті з них, які необхідні для досягнення певної експресивної, комунікативної чи іншої мети.</p>
Я і національна історія та культура (звичаї, традиції, свята, культура взаємін).	Роль народних традицій, вірувань, релігії, християнської моралі, свят, міфології, фольклорної творчості, художньої літератури у формуванні світогляду українців. Внесок українців у світову культуру. Збагачення української культури духовними скарбами інших народів.	"А в серці тільки ти, єдиний мій, коханий рідний краю!", "Я — України син", "Я — кровинка твоя, Україно". "Погортайте сторінки сивих віків". "Людина реалізується в культурі думки, культурі праці й культурі мови". "Прекрасне і потворне у нашому житті". "Що з побуту українців минулого хотілося б повернути?" "Чи матиме Вкраїна колись свого Мойсея?"	

Я і ми (родина, народ, людство).	Український народ: походження, формування, етнографічні групи. Інші національні спільноти України. Визначні люди України.	"Хто є для мене взірцем?". "Ми з тобою схожі і не схожі, мій ровеснику, мій друже!" "Враження від зустрічі з незнайомою людиною". "Живі скарби, що йдуть по землі". "Трагедія і велич Павла Полуботка". "Василь Симоненко – поет пробудженої совісті". "Манускрипт під назвою "Літопис самовидця". "Внесок українців у світову культуру".	
Я і рідна природа.	Природа. Тваринний і рослинний світ. Екологічний стан. Чорнобильська трагедія. "Червона книга" про охорону тварин.	"Екологія природи й екологія душі". Був ясний день восени". "Ой у полі вербиченька". "Степове безмежжя України". "Цвітуть соняшники". "У лісовій глушині". "Рідне місто". "Чим тобі, любий краю, віддячу?". "Серед хвиль". "Мій образ рідної землі". "Екологія природи й екологія душі."	
Я і мистецтво (традиційне і професійне).	Архітектурні скарби України. Магія народного мелосу. Краса душі українства, що виражається в рукотворній красі.	"Мистецтво як засіб творення особистості". "Працюй, і слід твій не загине!" "Ієрархія моральних цінностей з мого погляду".	
Я як особистість.	Шляхи самопізнання і життєтворчості.	"Шукайте папороті цвіт у своїй душі".	

Діяльнісна (стратегічна) змістова лінія

Види умінь	Вимоги до загальнонавчальних досягнень учнів	
Організаційно-контрольні	Учень самостійно:	<i>усвідомлює і визначає</i> мотив і мету власної пізнавальної і життєтворчої діяльності; <i>планує</i> діяльність для досягнення мети, розподіляючи її на етапи; <i>здійснює</i> намічений план за допомогою дібраних методів і прийомів; <i>оцінює</i> проміжні і кінцеві результати пізнавальної діяльності, робить відповідні корективи.
Загальнопізнавальні	Учень самостійно:	<i>аналізує</i> мовні та позамовні поняття, явища, закономірності; <i>порівнює, систематизує, узагальнює, конкретизує</i> їх; <i>робить висновки</i> на основі спостережень; <i>виділяє головне</i> з-поміж другорядного; <i>моделює</i> мовні та позамовні поняття, явища, закономірності.
Творчі	Учень самостійно:	<i>уявляє</i> словесно описані предмети і явища, фантазує на основі сприйнятого; <i>прогнозує</i> подальший розвиток певних явищ; <i>переносить</i> раніше засвоєні знання і вміння в нову ситуацію; <i>помічає і формулює</i> проблеми в процесі навчання і життєтворчості; <i>усвідомлює</i> будову предмета вивчення; <i>робить припущення</i> щодо способу розв'язання певної проблеми; <i>добирає</i> аргументи для його доведення; <i>спростовує</i> хибні припущення і твердження.
Естетико-етичні	Учень:	<i>помічає й цінує</i> красу в мовних явищах, явищах природи, у творах мистецтва, у вчинках людей і результатах їхньої діяльності; <i>спроможний критично оцінювати</i> відповідність своїх вчинків загальнолюдським моральним нормам, <i>усувати</i> помічені невідповідності; <i>виявляє здатність</i> поставити себе на місце іншої людини; <i>готовий прощати</i> образи знайомій і незнайомій людині, усвідомлюючи їх недосконалість; <i>переконаний, що творити добро словом і ділом</i> — обов'язок кожної людини.

9-й клас
(140 годин, 4 години на тиждень)
(12 годин - резерв годин для використання на розсуд учителя)

Мовленнєва змістова лінія
(46 годин, з них – 6 резервних)

Дата проведення уроку	№ п/п	К-ть год.	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
	1.	4	<p>Відомості про мовлення Повторення вивченого про мовлення. Види мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письмо). Різновиди аудіювання: ознайомлювальне, вивчальне і критичне; читання (ознайомлювальне, вивчальне і переглядове). Вимоги до мовлення. Текст, його основні ознаки; стилі, типи мовлення. Жанри мовлення: оповідання, доповідь, тези прочитаного, конспект почутого, заява, автобіографія.</p>	<p>Учень: <i>систематизує</i> вивчені відомості про види, форми мовлення, види мовленнєвої діяльності, різновиди аудіювання, читання, вимоги до мовлення, ситуацію спілкування, її складові, основні правила спілкування; <i>аналізує</i> текст, його основні ознаки, структуру, види зв'язку речень у тексті, загальні мовні засоби міжфразного зв'язку; типи, стилі і жанри мовлення (у т. ч. оповідання, доповідь, тези прочитаного, конспект почутого, заяву, автобіографію), особливості їх побудови.</p>
	2.	6	<p>Види робіт Сприймання чужого мовлення <i>Аудіювання (слухання-розуміння)</i> (ознайомлювальне, вивчальне, критичне) текстів різних стилів, типів і жанрів мовлення. <i>Читання мовчки</i> текстів різних стилів, типів і жанрів мовлення. Різновиди читання (ознайомлювальне, вивчальне, переглядове) (практично).</p>	<p>Учень: <i>розуміє</i> фактичний зміст, тему та основну думку висловлювань інших людей з одного прослуховування (тривалість звучання художніх текстів 8—9 хв, інших стилів — 7—8 хв); <i>користується</i> різними видами аудіювання (ознайомлювальним, вивчальним, критичним), залежно від мовленнєвої ситуації, адекватно сприймаючи основну думку висловлювання, особливості його структури і мовного оформлення; <i>визначає</i> причинно-наслідкові зв'язки, виразально-зображувальні засоби в складніших,</p>

				<p>порівняно з попередніми класами, прослуханих текстах; <i>складає</i> план, конспект почутого; <i>оцінює</i> почуте висловлювання з погляду змісту, форми, задуму і мовного оформлення; <i>читає</i> мовчки незнайомий текст (швидкість читання — 140—270 слів за 1 хв), складніший і більший за обсягом, ніж у попередніх класах; <i>послуговується</i>, залежно від мовленнєвої ситуації, відомими різновидами читання, у т. ч. <i>переглядом</i> (розпізнає смислові групи слів у тексті на основі заголовка, ключових слів, малюнків, початкових фраз абзацу, виділяє й узагальнює факти у процесі читання, прогнозує зміст ще не прочитаної частини; переглядає тексти, більші за обсягом, ніж у попередніх класах, швидко відшуковуючи в них указані вчителем елементи тексту (розділові знаки, слова, частини тексту, виділені спеціальними шрифтами, цифри, зноски, кількість абзаців, довгих речень, певний розділ чи підрозділ тощо); <i>складає</i> план, тези прочитаного; <i>оцінює</i> прочитане з погляду змісту, форми, задуму і мовного оформлення.</p>
	3.	18	<p>Відтворення готового тексту <i>Виразне читання вголос</i> текстів різних типів, стилів, жанрів мовлення (у тому числі різноманітних жанрів фольклору, вивчення деяких напам'ять або близько до тексту). <i>Перекази (навчальні й контрольні)</i> за складним планом. <i>Говоріння</i>. Стислі перекази текстів наукового і публіцистичного стилів. Вибірковий переказ тексту художнього стилю. <i>Письмо</i>. Вибіркові перекази текстів наукового і художнього стилів (на основі декількох джерел). Докладний переказ тексту публіцистичного стилю із творчим завданням. Тези прочитаного (художнього твору, публіцистичної чи науково-пізнавальної статей).</p>	<p>Учень: <i>виразно читає</i> вголос знайомі, складніші, порівняно з попередніми класами, і незнайомі тексти різних стилів, типів, жанрів мовлення, з достатньою швидкістю (80—120 слів за 1 хв), відповідно до орфоепічних та інтонаційних норм, виражаючи за допомогою темпу, тембру, гучності читання особливості змісту, стилю тексту, мовного оформлення, авторський задум; <i>оцінює</i> прочитаний уголос текст з погляду його змісту, форми, задуму і мовного оформлення; <i>переказує</i> (усно і письмово) докладно, вибірково і</p>

			Конспектування як різновид стислого переказу почутого.	стисло тексти художнього, наукового і публіцистичного стилів, підпорядковуючи висловлювання темі та основній думці, дотримуючись композиції, мовних, стильових особливостей прослуханих і прочитаних текстів художнього, наукового і публіцистичного стилів мовлення (для докладного переказу — 300—350 слів, стислого і вибіркового — в 1,5—2 рази більше) за самостійно складеним складним планом; <i>оцінює</i> текст з погляду його змісту, форми, мовного оформлення та авторського задуму.
4.	14	<p>Створення власних висловлювань</p> <p>Діалогічне мовлення Діалог, складений відповідно до запропонованої ситуації (офіційна й неофіційна розмова, діалог-домовленість), обговорення самостійно обраної теми, розігрування діалогу.</p> <p>Монологічне мовлення <i>Твори (навчальні й контрольні)</i> за складним планом. <i>Говоріння.</i> Твір у публіцистичному стилі мовлення на морально-етичну тему. Доповідь на основі двох-трьох джерел на морально-етичну і суспільну теми у публіцистичному стилі. <i>Письмо.</i> Твори в публіцистичному стилі мовлення на морально-етичну та суспільну теми. Оповідання на самостійно обрану тему. <i>Ділові папери.</i> Заява. Автобіографія.</p>	<p>Учень: <i>складає, розігрує</i> діалог (орієнтовно 12—14 реплік для двох учнів) відповідно до запропонованої ситуації, демонструючи певний рівень вправності у процесі діалогу (стислість, логічність, виразність, доречність, винахідливість тощо), додаючи або замінюючи окремі репліки діалогу відповідно до зміненої ситуації спілкування; <i>обирає</i> самостійно аспект запропонованої теми, висловлюючи особисту позицію в її обговоренні, відшукуючи цікаві, переконливі аргументи на захист своєї позиції, у тому числі і з власного життєвого досвіду, змінюючи свою думку в разі незаперечних аргументів іншого; <i>використовує</i> репліки для стимулювання і підтримання діалогу, формули мовленнєвого етикету; дотримуючись норм української літературної мови; <i>оцінює</i> висловлювання з погляду його змісту, форми, задуму й мовного оформлення; <i>складає</i> усні і письмові твори (зазначених у програмі видів) – заяву й автобіографію, підпорядковуючи висловлювання темі та основній</p>	

				<p>думці, будуючи в логічній послідовності за самостійно складеним простим або складним планами, добираючи мовні засоби відповідно до задуму висловлювання, стилю і жанру мовлення; <i>добирає і систематизує</i> з різних джерел матеріал для творів; <i>робить</i> необхідні узагальнення і висновки; <i>додержується</i> вимог до мовлення та основних правил спілкування; <i>знаходить і виправляє</i> недоліки в змісті, побудові і мовному оформленні власного і чужого висловлювання; <i>оцінює</i> текст з погляду його змісту, форми, задуму й мовного оформлення.</p>
	<p>Міжпредметні зв'язки. Виступ проблемного характеру на літературну тему (література); цитатний план, тези літературно-критичних статей, їх окремих розділів і розділів підручників (література, історія, географія та ін.).</p>			

Мовна змістова лінія (90 годин, з них – 6 резервних)

Дата проведення уроку	№ п/п	К-ть год.	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
	1.	2	<p>Вступ. Розвиток української мови. Повторення вивченого у 8 класі. Синтаксис простого речення. Просте неускладнене й ускладнене речення. Внутрішньопредметні зв'язки <i>Лексикологія і фразеологія.</i> Засвоєння фразеологізмів (у тому числі прислів'їв і приказок), крилатих висловів. <i>Культура мовлення і стилістика.</i> Удосконалення вмінь нормативного вживання вивчених мовних явищ. Складні випадки слововживання. <i>Текст (риторичний аспект).</i> Підготовка виступу типу розповіді на основі особистих вражень. Використання цитування, уособлення як виражальних засобів усного і писемного мовлення. <i>Правопис</i> Основні правила правопису (за вибором учителя).</p>	<p>Учень: <i>знає</i>, як здійснювався розвиток української мови у процесі історичного становлення українського суспільства та його культури; <i>знаходить і розрізняє</i> просте речення; <i>визначає</i> його істотні ознаки; <i>правильно розставляє</i> розділові знаки у простому реченні й обґрунтовує їх; <i>знаходить і виправляє</i> помилки на вивчені правила.</p>
	2.	10	<p>Пряма і непряма мова. Діалог Способи передачі чужого мовлення. Пряма і непряма мова. Поняття про невласне пряму мову. Заміна прямої мови непрямою та непрямої — авторською. Діалог. Цитата. Особливості й способи цитування. <i>Правопис.</i> Розділові знаки при прямій мові, діалозі, цитаті. Внутрішньопредметні зв'язки. <i>Лексикологія і фразеологія.</i> Засвоєння фразеологізмів (у тому числі прислів'їв і приказок), крилатих висловів. <i>Культура мовлення і стилістика.</i> Практичне засвоєння різних способів передачі чужого мовлення. Уникнення помилок, які полягають у сплутуванні прямої і непрямої мови. Оволодіння</p>	<p>Учень: <i>знаходить</i> пряму, непряму і невласне пряму мову, діалог, цитату; <i>правильно розставляє</i> розділові знаки при прямій мові, діалозі, цитатах; <i>замінює</i> пряму мову непрямою і навпаки; <i>виразно читає</i> текст із прямого мовою, діалогом, цитатами; <i>правильно використовує</i> пряму мову, діалог, цитати у зв'язному мовленні; <i>виділяє та обґрунтовує</i> пунктограми при прямій мові; <i>вдосконалює</i> будову розповідного тексту з</p>

		<p>різними способами цитування. Виразне читання текстів з прямою мовою, діалогом. Синоніміка різних способів передачі прямої мови. Інтонація речень з прямою мовою, діалогом.</p> <p><i>Текст (риторичний аспект).</i> Вживання різноманітних конструкцій з прямою і непрямою мовою (у формі діалогу).</p>	<p>метою зацікавити слухачів, використовуючи засоби зв'язку речень у тексті; <i>правильно будує</i> висловлювання на певну соціокультурну тему, використовуючи відповідну його структуру, вивчені засоби зв'язку речень, добираючи із синонімів найбільш відповідні обраному стилю і ситуації спілкування.</p>
<p>Міжпредметні зв'язки. Стилiстичнi особливостi прямої, непрямої мови та діалогу в художньому творі; внутрішній монолог. Мова персонажа в діалозі та словах автора (література). Цитати в науковому стилі (історія, література, географія).</p>			
3.	4	<p>Складне речення і його ознаки Складні речення без сполучників, із сурядним і підрядним зв'язком. Засоби зв'язку частин складного речення: сполучники, сполучні слова, інтонація, порядок речень, співвідносність форм дієслів-присудків. Типи складних речень. Сурядність і підрядність у складному реченні зі сполучниками. Сміслові зв'язки між частинами складного речення.</p> <p><i>Правопис.</i> Розділові знаки між частинами складного речення. Внутрішньопредметні зв'язки <i>Лексикологія і фразеологія.</i> Засвоєння фразеологізмів (у тому числі прислів'їв і приказок), крилатих висловів, що мають будову складного речення. <i>Культура мовлення і стилістика.</i> Інтонація складного речення. Синоніміка складносурядного речення і простих речень. <i>Текст (риторичний аспект).</i> Використання складних речень у текстах художнього, наукового, публіцистичного стилів.</p>	<p>Учень: <i>розрізняє</i> структурні відмінності простих і складних речень, складних речень із сурядним і підрядним зв'язком; <i>знаходить</i> у тексті складносурядні й складнопідрядні речення; <i>правильно розставляє</i> розділові знаки між частинами складного речення і обґрунтовує їх; <i>визначає</i> види складних речень (сполучникові й безсполучникові), засоби зв'язку між частинами речення у складному, межі частин у складному реченні, кількість граматичних основ у ньому; <i>відищує і виправляє</i> пунктуаційні помилки на вивчені правила; <i>аналізує й оцінює</i> виражальні можливості складного речення; <i>складає</i> речення і мікротексти, використовуючи виражальні можливості складного речення.</p>
<p>Міжпредметні зв'язки. Опис у художньому творі (література).</p>			
4.	12	<p>Складносурядне речення Будова складносурядного речення. Засоби вираження синтаксичних і змістових відношень між частинами</p>	<p>Учень: <i>розрізняє</i> структурні відмінності простих і складносурядних речень;</p>

		<p>складносурядного речення. Єднальні, протиставні і розділові сполучники в складносурядному реченні. Синонімічність та антонімічність сполучників сурядності. Змістові відношення між частинами складносурядного речення: одночасність, послідовність, чергування, несумісність дій, протиставлення та ін. Розрізнення складносурядних речень і простих з однорідними членами та сполучниками.</p> <p><i>Правопис.</i> Розділові знаки між частинами складносурядного речення.</p> <p>Внутрішньопредметні зв'язки</p> <p><i>Лексикологія і фразеологія.</i> Засвоєння фразеологізмів (у тому числі прислів'їв і приказок), крилатих висловів, що мають будову складносурядних речень.</p> <p><i>Культура мовлення і стилістика.</i> Інтонація складносурядного речення. Правильне вживання сполучників сурядності для передачі змістових відношень між частинами складносурядного речення. Синонімічність складносурядних речень і простих з однорідними членами.</p> <p><i>Текст (риторичний аспект).</i> Використання складносурядних речень у текстах наукового, публіцистичного стилів.</p>	<p><i>знаходить</i> у тексті складносурядні речення й <i>обґрунтовує</i> засоби зв'язку та змістові відношення між його частинами;</p> <p><i>конструює</i> складносурядні речення;</p> <p><i>правильно розставляє</i> розділові знаки між частинами складносурядного речення й обґрунтовує їх;</p> <p><i>відищує і виправляє</i> пунктуаційні помилки на вивчені правила;</p> <p><i>аналізує й оцінює</i> виражальні можливості складносурядних речень та інших синонімічних конструкцій;</p> <p><i>складає</i> речення і мікротексти, використовуючи виражальні можливості складносурядного речення.</p>
	<p>Міжпредметні зв'язки. Використання складносурядних речень для описів у художньому творі; градація як стилістична фігура (література).</p>		
5.	22	<p>Складнопідрядне речення</p> <p>Складнопідрядне речення з одним підрядним. Будова складнопідрядного речення. Головне й підрядне речення. Місце головного й підрядного в складному реченні. Підрядні речення, що залежать від певного члена головного речення і від головного речення загалом. Роль сполучників і сполучних слів у складнопідрядному реченні, їх синонімічність та омонімічність. Вказівні слова в головному реченні. Основні типи підрядних речень. Означальні підрядні речення, їх структура. Сполучники і сполучні слова в реченнях з означальними підрядними. Займенниково-означальне речення.</p>	<p>Учень:</p> <p><i>знаходить</i> складнопідрядне речення у тексті, у тому числі з кількома підрядними частинами;</p> <p><i>визначає</i> головну і підрядну частини, види складнопідрядних речень, їх істотні ознаки, межі головної і підрядної частин, кількість частин;</p> <p><i>розрізняє</i> сполучники і сполучні слова;</p> <p><i>правильно розставляє</i> коми між частинами складнопідрядного речення й обґрунтовує їх;</p> <p><i>відищує і виправляє</i> помилки на вивчені правила;</p>

		<p>З'ясувальні підрядні речення. Сполучники і сполучні слова в складнопідрядних реченнях з підрядними з'ясувальними. Співвідношення членів речення з підрядним з'ясувальним. Обставинні підрядні речення. Різновиди підрядних обставинних речень: місця, часу, способу дії, міри і ступеня, порівняльні, причини, умови, мети, наслідкові, допустові. Сполучники й сполучні слова в складнопідрядних реченнях з обставинними підрядними реченнями. Розрізнення порівняльних зворотів і підрядних порівняльних речень. Складнопідрядне речення з кількома підрядними. Супідрядність. Однорідна і неоднорідна супідрядність. Послідовна підрядність.</p> <p><i>Правопис.</i> Розділові знаки між головною і підрядною частинами складнопідрядного речення. Розділові знаки у складнопідрядному реченні з кількома підрядними частинами.</p> <p>Внутрішньопредметні зв'язки</p> <p><i>Лексикологія і фразеологія.</i> Засвоєння фразеологізмів (у тому числі прислів'їв і приказок), крилатих висловів, що мають будову складнопідрядних речень.</p> <p><i>Культура мовлення і стилістика.</i> Синоніміка сполучникових складних, складнопідрядних і простих речень з відокремленими членами. Інтонація складнопідрядного речення. Заміна означальних підрядних речень дієприкметниковим зворотом і навпаки. Синонімічність обставинних речень і дієприслівникового звороту. Заміна дієприслівникового звороту підрядним обставинним реченням і навпаки.</p> <p>Практичне засвоєння структури складнопідрядних речень з одним і кількома підрядними. Усунення помилок у будові складних речень з одним і кількома підрядними, складних речень з підрядними означальними та наслідковими, у вживанні сполучників і сполучних слів для поєднання частин складнопідрядного речення. Використання синонімічних складнопідрядних речень і простих з відокремленими</p>	<p><i>правильно інтонує</i> складнопідрядні речення; <i>аналізує й порівнює</i> виражальні можливості складнопідрядних речень та інших синонімічних конструкцій у текстах різних стилів;</p> <p><i>конструює</i> складнопідрядні речення різних видів;</p> <p><i>замінює</i> складнопідрядні речення з підрядними означальними та обставинними на прості речення з дієприкметниковим або дієприслівниковим зворотом; <i>правильно вживає</i> складнопідрядні речення в мовленні. <i>складає</i> висловлювання в усній і письмовій формі на соціокультурну тему, використовуючи в них виражальні можливості складнопідрядних речень.</p>
--	--	---	---

			другорядними членами речення. Правильне інтонування складних речень з кількома підрядними. <i>Текст (риторичний аспект).</i> Роль складнопідрядних речень у текстах наукового і публіцистичного стилів.	
Міжпредметні зв'язки. Передача причиново-наслідкових зв'язків складнопідрядними реченнями в науковому стилі (історія, біологія, фізика та ін.). Використання складних речень з однорідною супідрядністю в художніх творах (література).				
	6.	8	<p>Безсполучникове складне речення Смислові відношення і засоби зв'язку між частинами безсполучникового складного речення. Безсполучникові складні речення, синонімічні до сполучникових складносурядних і до сполучникових складнопідрядних речень.</p> <p><i>Правопис.</i> Розділові знаки між частинами безсполучникових складних речень.</p> <p>Внутрішньопредметні зв'язки</p> <p><i>Лексикологія і фразеологія.</i> Засвоєння фразеологізмів (у тому числі прислів'їв і приказок), крилатих висловів.</p> <p><i>Культура мовлення.</i> Синоніміка складних синтаксичних конструкцій з простими. Правильне й доречне використання безсполучникових складних речень у зв'язному мовленні.</p> <p>Ознайомлення зі стилістичним забарвленням безсполучникових складних речень у порівнянні з синонімічними сполучниковими.</p> <p><i>Текст (риторичний аспект).</i> Використання безсполучникових складних речень у висловлюваннях розмовного, публіцистичного і художнього стилів.</p>	<p>Учень:</p> <p><i>знаходить</i> безсполучникові складні речення; <i>визначає</i> їх основні ознаки, смислові відношення між частинами безсполучникових складних речень; <i>правильно розставляє</i> розділові знаки між частинами безсполучникового складного речення й обґрунтовує їх; <i>відишукує й виправляє</i> пунктуаційні помилки на вивчені правила; <i>правильно інтонує</i> безсполучникові складні речення; <i>аналізує й порівнює</i> виражальні можливості безсполучникових складних речень із синонімічними синтаксичними конструкціями в невеликих текстах розмовного, публіцистичного і художнього стилів; <i>правильно будує</i> безсполучникові складні речення з різними смисловими відношеннями між їх частинами; <i>правильно й доречно використовує</i> безсполучникові складні речення в мовленні; <i>використовує</i> їх виражальні можливості в усних і письмових висловлюваннях на певну соціокультурну тему.</p>
Міжпредметні зв'язки. Опис у художньому творі (література).				
	7.	12	<p>Складне багатокomпонентне речення з різними видами сполучникового і безсполучникового зв'язку</p> <p>Складні речення з різними видами зв'язку (сполучниковим і</p>	<p>Учень:</p> <p><i>знаходить</i> у тексті період та складне речення з різними видами зв'язку;</p>

		<p>безсполучниковим). Різні поєднання сурядних і підрядних зв'язків у таких реченнях. Складні речення зі сполучниковим і безсполучниковим зв'язком.</p> <p>Період. Основні його ознаки. Структурні типи періоду.</p> <p>Особливості інтонації, розділові знаки між частинами періоду.</p> <p>Складне синтаксичне ціле (ССЦ), його основні ознаки. ССЦ й абзац. Види і засоби міжфразового зв'язку. Актуальне членування речень у висловлюванні: відоме і нове.</p> <p><i>Правопис</i> Розділові знаки в складному реченні з різними видами сполучникового і безсполучникового зв'язку.</p> <p>Внутрішньопредметні зв'язки</p> <p><i>Лексикологія і фразеологія.</i> Засвоєння фразеологізмів (у тому числі прислів'їв і приказок), крилатих висловів, що мають будову складного багатокомпонентного речення з різними видами зв'язку.</p> <p><i>Культура мовлення і стилістика.</i> Використання складних речень з різними видами зв'язку в мовленні. Синоніміка складних синтаксичних конструкцій з простими.</p> <p><i>Текст (риторичний аспект).</i> Використання складних речень з різними видами сполучникового і безсполучникового зв'язку у текстах різних стилів.</p>	<p><i>визначає</i> їх основні ознаки і структуру; <i>правильно розставляє</i> в них розділові знаки й обґрунтовує їх; <i>відшукує й виправляє</i> помилки на вивчені правила; <i>розрізняє</i> вивчені пунктуаційні правила; <i>аналізує й зіставляє</i> виражальні можливості складних речень з різними видами зв'язку і синонімічних конструкцій; <i>будує</i> складні речення з різними видами зв'язку; <i>складає</i> усні й письмові висловлювання публіцистичного і наукового стилів, доцільно використовуючи виражальні можливості складних синтаксичних конструкцій.</p>
		Міжпредметні зв'язки. Використання складних синтаксичних конструкцій у художніх описах, період у художніх творах (література).	
8.	4	<p>Лінгвістика тексту. Актуальне членування: дане і нове. Структура тексту. Складне синтаксичне ціле (ССЦ), його основні ознаки.</p> <p><i>Правопис.</i> Повторення вивчених пунктограм у простому і складному реченнях.</p> <p>Внутрішньопредметні зв'язки</p> <p><i>Лексикологія і фразеологія.</i> Засвоєння фразеологізмів (у тому числі прислів'їв і приказок), крилатих висловів, що мають будову ССЦ.</p> <p><i>Культура мовлення і стилістика.</i> Синоніміка синтаксичних</p>	<p>Учень:</p> <p><i>розподіляє</i> текст на мікротеми, <i>здійснює</i> членування речень у висловлюванні на відоме і нове; <i>розрізняє</i> вивчені пунктуаційні правила; <i>аналізує</i> виражальні засоби в складному синтаксичному цілому; <i>конструює</i> невеликі тексти на певну тему, доцільно розподіляючи їх на ССЦ й абзаци відповідно до комунікативного задуму,</p>

		<p>конструкцій. Розподіл тексту на мікротеми. Співвідношення ССЦ з абзацом. Виразне читання тексту. Синоніміка складних синтаксичних конструкцій з простими.</p> <p><i>Текст (риторичний аспект).</i> Оптимальне структурування складних синтаксичних цілих у висловлюваннях, що належать до різних типів мовлення.</p>	<p>використовуючи членування речень на відоме і нове для забезпечення оптимальної зв'язності текстів.</p>
<p>Міжпредметні зв'язки. Опис, розповідь і роздум у художньому творі (література).</p>			
9.	12	<p>Узагальнення і систематизація вивченого в 5 – 9 класах</p> <p>Звуки мови і знаки письма.</p> <p>Вимова голосних і приголосних звуків у словах. Типи орфограм.</p> <p>Уживання м'якого знака й апострофа.</p> <p>Слово і його лексичне значення.</p> <p>Групи слів за значенням, походженням і використанням.</p> <p>Правопис відмінкових закінчень іменників і прикметників.</p> <p>Правопис числівників і займенників.</p> <p>Дієслово і його особливі форми (дієприкметники і дієприслівники).</p> <p>Правопис особових закінчень дієслова.</p> <p>Правопис прислівників.</p> <p>Правопис складних слів.</p> <p>Правопис службових частин мови.</p> <p>Словосполучення. Речення і його граматична основа.</p> <p><i>Правопис.</i> Орфографія. Пунктуація.</p> <p>Внутрішньопредметні зв'язки</p> <p><i>Лексикологія і фразеологія.</i> Засвоєння фразеологізмів (у тому числі прислів'їв і приказок), крилатих висловів.</p> <p><i>Культура мовлення і стилістика.</i> Точність, багатство і різноманітність мовлення. Практичне використання синонімів, антонімів, вибір слова під час створення текстів.</p> <p>Значущі частини слова. Основні способи словотвору.</p> <p>Орфограми у префіксах і суфіксах. Частини мови. Рід, число іменників. Особливості вживання роду іменників.</p> <p>Морфологічна правильність мовлення. Практичне</p>	<p>Учень:</p> <p><i>розпізнає</i> вивчені поняття, визначає їхні суттєві ознаки;</p> <p><i>правильно будує й використовує</i> в мовленні речення різних видів;</p> <p><i>правильно розставляє</i> розділові знаки відповідно до вивчених пунктуаційних правил;</p> <p><i>відшукує й виправляє</i> орфоепічні орфографічні та пунктуаційні помилки на вивчені правила;</p> <p><i>здійснює</i> самоконтроль за результатами навчальних досягнень.</p>

		<p>застосування: додержання правил змінювання слів, побудови словосполучень і речень. Букви <i>н, nn</i> у різних частинах мови. <i>Не</i> з різними частинами мови. Синтаксична правильність мовлення. Практичне використання фразеологічних словосполучень типу <i>день у день, впадати в очі</i>. <i>Текст (риторичний аспект)</i>. Синоніми в усному мовленні. Уживання фразеологізмів. Складання ділових паперів: заяви, автобіографії.</p>	
--	--	--	--

Соціокультурна змістова лінія

Орієнтовний зміст навчального матеріалу			Орієнтовні вимоги до вмінь
Сфери відношень	Тематика текстів	Теми висловлювань учнів	
Я і українська мова та література.	Розвиток української мови.	"Спішу у храм святого слова". "Що таке мова". "Магія слова". "Сила чарівного слова". "Мова і пісня – дві найважливіші фортеці, які народ повинен оберігати пильніше й відчайдушніше, ніж свої кордони". "Барви рідного слова".	<p>Учень: сприймає, аналізує, оцінює прочитані, вивчені чи почуті соціокультурні відомості про Україну й світ, добирає й використовує ті з них, які необхідні для досягнення певної пізнавальної, експресивної, комунікативної чи іншої мети.</p>
Я і національна історія та культура (звичаї, традиції, свята, культура взаємин).	Україна — від часів Київської Русі до сучасності.	"На тернистих шляхах нації". "Душа болить за рідну Україну". "Для того щоб створити щось красиве, треба нести красу в душі". "Достоїнства і вади українського національного характеру." "Береться мудрість не із заповітів". "Чорнобильські герої". "Традиції українського народу".	
Я і ми (родина, народ, людство)	Українська громада, родина. Український національний характер. Основні галузі господарства: ремесла та народні художні промисли; транспорт. Поселення та житло. Найвизначніші постаті вітчизняної та світової культури.	"На кого я хотів (хотіла б) би бути схожим (схожою)". "Моя гімназія (школа, лицей): минуле і сьогодення". "Поети – це біографи народу!" "Жінка дім тримає за три кути, а чоловік за один". "Усе довкола живе неньчиною присутністю". "Княгиня Ольга". "Батько – господар у домі".	

Я і рідна природа.	Україна, її географічне положення, природні багатства. Природа різних регіонів України.	"Я вірю в майбутнє твоє, Україно!" "Степові озера". "Вікно у світ природи". "Рідний край".	
Я і мистецтво (традиційне і професійне).	Основні галузі господарства: ремесла і народні художні промисли. Графіка, орнамент, музика й театр.	"Чарівний дивосвіт мистецтва". "Мої мистецькі уподобання". "Музика без'язика, проте людей вона збирає". "Мистецтво полеміки". "Реставрація пам'яток". "Тернистий шлях людини". "Сурогат мистецтва". "Андріївська церква".	
Я як особистість.	Життєвий і професійний вибір особистості.	"Пізнай самого себе", "Мій професійний вибір". "Я — громадянин України." " Мій професійний вибір". "Найважчий труд — це творення самого (самої) себе". "У кожної людини є доля".	

Діяльнісна (стратегічна) змістова лінія

Види умінь	Вимоги до загальнонавчальних досягнень учнів	
Організаційно-контрольні	Учень самостійно:	<i>усвідомлює і визначає</i> мотив і мету власної пізнавальної і життєтворчої діяльності; <i>планує</i> діяльність для досягнення мети, розподіляючи її на етапи; <i>оцінює</i> проміжні і кінцеві результати пізнавальної діяльності, вносить відповідні корективи.
Загальнопізнавальні	Учень самостійно:	<i>аналізує</i> мовні та позамовні поняття, явища, закономірності; <i>порівнює, систематизує, узагальнює, конкретизує</i> їх; <i>робить висновки</i> на основі спостережень; <i>виділяє головне з-поміж</i> другорядного; <i>моделює</i> мовні та позамовні поняття, явища, закономірності.
Творчі	Учень самостійно:	<i>уявляє</i> словесно описані предмети і явища, фантазує на основі сприйнятого; <i>прогнозує</i> подальший розвиток певних явищ; <i>переносить</i> раніше засвоєні знання і вміння в нову ситуацію; <i>помічає і формулює</i> проблеми в процесі навчання і життєтворчості; <i>усвідомлює</i> будову предмета вивчення; <i>робить припущення</i> щодо способу розв'язання певної проблеми; <i>добирає аргументи</i> для його доведення; <i>спростовує хибні</i> припущення і твердження.
Естетико-етичні	Учень:	<i>помічає й цінує</i> красу в мовних явищах, явищах природи, творах мистецтва, вчинках людей і результатах їхньої діяльності; <i>спроможний</i> критично оцінювати відповідність своїх вчинків загальнолюдським моральним нормам, усувати помічені невідповідності; <i>виявляє здатність</i> поставити себе на місце іншої людини; <i>готовий прощати</i> образи знайомій і незнайомій людині, усвідомлюючи їх недосконалість; <i>переконаний, що творити добро</i> словом і ділом — обов'язок кожної людини.